

MEDIJSKE SLOBODE I PRAVOSUĐE

Priredio: Veljko Milić

Priručnik za novinare

MEDIJSKE SLOBODE I PRAVOSUĐE

Priručnik za novinare

Priradio: Veljko Milić

NEZAVISNO DRUŠTVO NOVINARA VOJVODINE, 2019.

Sadržaj

1. VRSTE SUDOVA U REPUBLICI SRBIJI	7
2. VRSTE SUDSKIH POSTUPAKA U REPUBLICI SRBIJI	11
3. KRIVIČNI POSTUPAK	15
4. PARNIČNI POSTUPAK	31
5. NAČELO JAVNOSTI SUDSKOG POSTUPKA.....	37
Literatura	41

1.

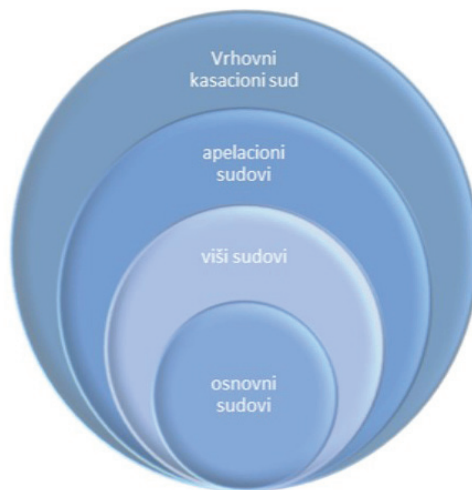
VRSTE SUDOVA
U REPUBLICI
SRBIJI

Vrste sudova u Republici Srbiji i njihova nadležnost određeni su Zakonom o uređenju sudova.

Postoje sudovi opšte nadležnosti i sudovi posebne nadležnosti. Zbog prirode ovog priručnika više će biti reči samo o sudovima opšte nadležnosti. Ipak treba pomenuti da su sudovi posebne nadležnosti: privredni sudovi, Privredni apelacioni sud, prekršajni sudovi, Prekršajni apelacioni sud i Upravni sud.

Sudovi opšte nadležnosti su osnovni sudovi, viši sudovi, apelacioni sudovi i Vrhovni kasacioni sud koji je ujedno i najviši sud u Republici Srbiji. Osnovni sudovi se osnivaju za područje grada, odnosno jedne ili više opština, viši sudovi se osnivaju za područje jednog ili više osnovnih sudova, dok se apelacioni sudovi osnivaju za područje

više viših sudova. Vrhovni kasacioni sud je nadležan za sve sudove na teritoriji Republike Srbije.

Hijerarhija sudova

1.1 Nadležnost sudova

Sudovi opšte nadležnosti u Republici Srbije sude za krivična dela u krivičnim postupcima i u različitim vrstama sporova koji se rešavaju u parničnom i vanparničnom postupku. Zbog ograničenog obima ovog priručnika, na ovom mestu će biti reči o nadležnosti sudova u postupcima koji u poslednje vreme pobuđuju najviše medijske pažnje – krivičnom postupku i u parničnom postupku za naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti.

U krivičnom postupku, osnovni sudovi su nadležni za suđenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina. Treba imati u vidu, da postoje određena krivična dela, koja bi spram zaprećene kazne spadala u nadležnost osnovnih sudova, ali se zakonodavac opredelio da, zbog prirode tih krivičnih dela, nadležan bude viši sud. Viši sudovi u krivičnom postupku su nadležni za suđenje kada se radi o krivičnim delima za koja je zaprećena kazna zatvora preko deset godina Takođe, viši sudovi su nadležni da odlučuju po žalbi na

presude osnovnih sudova kada se radi o krivičnim delima za koja je propisana novčana kazna i kazna zatvora do pet godina. U svim drugim slučajevima po žalbi na presudu u krivičnom postupku odlučuju apelacioni sudovi.

U parničnom postupku za naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti, nadležan će, po pravilu, biti osnovni sud. Međutim, ukoliko se radi o parničnom postupku za naknadu nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti koja je učinjena putem medija koji je registrovan u Registru medija pri Agenciji za privredne registre, nadležan će uvek biti Viši sud u Beogradu. Sa druge strane, ukoliko je šteta učinjena putem medija koji nije registrovan u Registru medija pri Agenciji za privredne registre, nadležan će biti osnovni sud. Ukoliko je u postupku za naknadu štete zbog povrede ugleda i časti bio nadležan osnovni sud, po žalbi na presudu će odlučivati viši sud, dok ukoliko je u postupku bio nadležan Viši sud u Beogradu, po žalbi na presudu će odlučivati Apelacioni sud u Beogradu.

2.

VRSTE SUDSKIH
POSTUPAKA
U REPUBLICI
SRBIJI

Postoji nekoliko vrsta sudskih postupaka u Republici Srbiji. To su krivični postupak, prekršajni postupak, parnični postupak, vanparnični postupak, izvršni postupak, upravno-sudski postupak (upravni spor).

U krivičnom postupku sud najpre utvrđuje da li je izvršeno krivično delo, pa ukoliko je izvršeno, da li je lice protiv koga se vodi krivični postupak izvršilo krivično delo, pa ukoliko jeste, da li je odgovorno i ukoliko je odgovorno, da li će mu se izreći krivična sankcija.

U parničnom postupku, u zavisnosti od vrste spora, sud odlučuje o ličnim i porodičnim odnosima, radnim odnosima, imovinsko-pravnim odnosima i drugim vrstama građanskih odnosa fizičkih i pravnih lica.

U vanparničnom postupku sud rešava u postupcima za uređenje ličnih odnosa (lišenje poslovne sposobnosti, proglašenje nestalog lica za umrlo), za uređenje porodičnih odnosa (produženje, lišenje i vraćanje roditeljskog prava), za uređenje imovinskih odnosa (deoba zajedničke stvari, upravljanje i korišćenje zajedničke stvari).

U izvršnom postupku se prinudnim putem ostvaruju potraživanja ukoliko ih dužnik ne ispuni dobrovoljno. Pored postupka izvršenja, postoji i postupak obezbeđenja potraživanja čija je svrha da obezbedi da potraživanje koje još nije dospelo, u momentu dospeća bude naplativo.

U upravno-sudskom postupku (upravnom sporu) vrši se sudska

kontrola zakonitosti konačnih upravnih akata.

U ovom priručniku akcentat će biti na dve vrste postupka koji pobuđuju najveći pažnju novinara – krivičnom postupku i parničnom postupku sa akcentom na parnice koje se vode zbog povrede ugleda i časti.

3.

KRIVIČNI
POSTUPAK

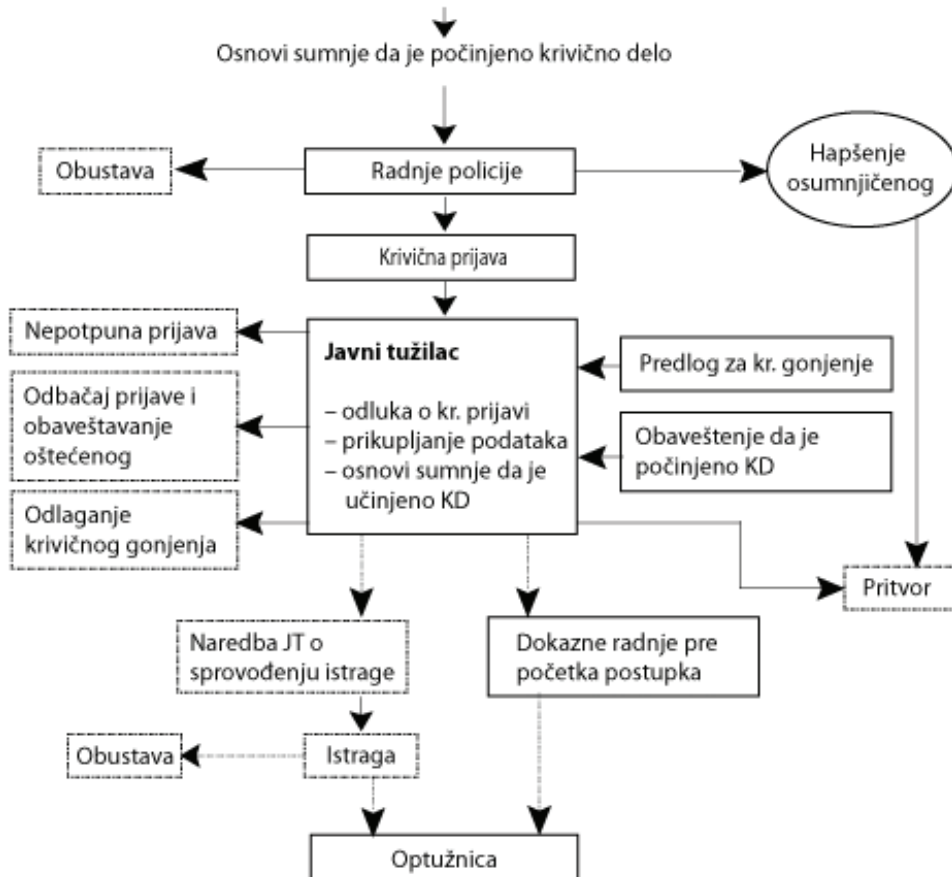
Krivični postupak predstavlja vrstu sudskog postupka u kome se na osnovu unapred određenih pravila utvrđuje da li neka radnja objektivno predstavlja krivično delo, ukoliko ta radnja predstavlja krivično delo, da li je tu radnju izvršilo lice protiv koga se vodi krivični postupak, ukoliko je to lice izvršilo radnju, da li je krivično odgovoran i ukoliko je krivično odgovoran, postoje li uslovi da mu se izrekne krivična sankcija.

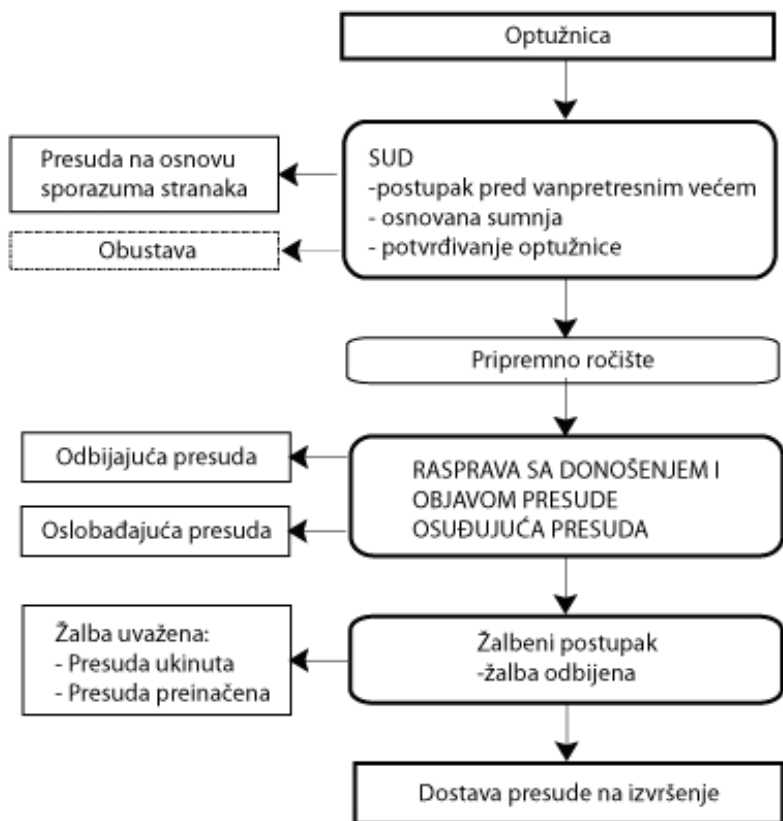
Skoro sva krivična dela u Republici Srbiji određena su Krivičnim zakonikom. Postoji jedan manji broj krivičnih dela koja nisu određena Krivičnim zakonikom, nego nekim drugim zakonom. U svakom slučaju, da bi neka radnja bila krivično delo ona mora zakonom biti propisana kao krivično delo. Krivična dela ne treba

tražiti u aktima koji su niže pravne snage od zakona (pravilnik, uredba) jer ne postoji mogućnost da krivična dela budu određena tim aktima. Ukoliko novinar želi da proveri da li neka radnja predstavlja krivično delo, treba prvo da izvrši proveru u Krivičnom zakoniku. Tamo će pored zakonskog opisa krivičnog dela pronaći koja vrsta krivične sankcije je predviđena za određeno krivično delo.

Centralni subjekt krivičnog postupka je **okrivljeni**. Okrivljeni pred sud dolazi na taj način što je ovlašćeni tužilac podigao odgovarajući optužni akt protiv okrivljenog. Pred sudom će se utvrđivati da li je okrivljeni učinio krivično delo, pa ako je učinio da li je kriv i ako je kriv, postoje li uslovi da mu se izrekne krivična sankcija. U zavisnosti od faze krivično postupka,

Krivična dela i druge kažnjive radnje

za okrivljenog se mogu koristiti i drugi termini (osumnjичeni, optuženi, osuđeni) međutim novinar neće pogrešiti ukoliko u toku čitavog krivičnog postupka koristi termin okrivljeni, jer Zakonik o krivičnom postupku ostavlja i tu mogućnost. U toku čitavog postupka, okrivljeni ima pravo da angažuje branioca iz reda advokata. Ukoliko se radi o postupku zbog krivičnog dela za koje je zaprećena kazna zatvora od osam godina ili teža, okrivljeni u toku čitavog postupka mora imati branioca.

Pored okrivljenog, subjekt krivičnog postupka je i ovlašćeni tužilac. Zadatak ovlašćenog tužioca je da sudu podnese odgovarajući optužni akt, kojim će zahtevati da sud otvori krivični postupak u kome će se utvrditi da li postoji krivična odgovornost okrivljenog i ukoliko postoji koja će mu se krivična sankcija izreći. Zadatak ovlašćenog tužioca je da pred sudom dokaže da je okrivljeni izvršio krivično delo. Da bi tako nešto bilo moguće, ovlašćeni tužilac će prethodno morati da prikupi dokaze, kako one koje idu na štetu okrivljenog, tako i one koji idu u

korist okrivljenog. Te dokaze ovlašćeni tužilac će prezentovati sudu, a sud će u toku krivičnog postupka proveriti te dokaze.

U zavisnosti od toga da li se krivično gonjenje za određeno krivično delo preuzima po službenoj dužnosti ili po privatnoj tužbi, u krivičnom postupku ćemo imati dve vrste ovlašćenih tužilaca: javnog tužioca, kada se krivično gonjenje preuzima po službenoj dužnosti, i privatnog tužioca kada se krivično gonjenje preuzima po privatnoj tužbi. Da li se krivično gonjenje preuzima po službenoj dužnosti ili po privatnoj tužbi, određeno je Krivičnim zakonikom. U slučaju da je za krivično delo predviđeno da se goni po službenoj dužnosti, postupaće nadležno javno tužilaštvo. Javni tužilac će u tom slučaju prikupiti sve potrebne dokaze i pred sudom zastupati optužbu. Sa druge strane, ukoliko je za krivično delo predviđeno da se goni po privatnoj tužbi, najčešće će se u ulozi privatnog tužioca naći lice na čiju štetu je izvršeno krivično delo. U tom slučaju, oštećeno lice će morati samostalno da prikupi dokaze protiv

učinioca i da zastupa optužbu. Privatni tužilac može angažovati punomoćnika iz reda advokata koji će ga zastupati u toku čitavog krivičnog postupka. Treba napomenuti da postoje i slučajevi u kojima javni tužilac započne krivično gonjenje, pa u toku postupka od njega odustane. U tim slučajevima, lice koje je oštećeno krivičnim delom ima pravo da nastavi krivično gonjenje (oštećeni kao tužilac ili supsidijarni tužilac).

Kada se krivično gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, postoje dve vrste optužnih akata koje donosi javni tužilac. Ukoliko se radi o krivičnom delu za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do osam godina, optužni akt će se zvati **optužni predlog**. U svim drugim slučajevima, kada se krivično gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, optužni akt će se zvati **optužnica**. Ukoliko se krivično gonjenje preduzima po privatnoj tužbi, optužni akt će se zvati **privatna tužba**. Privatnu tužbu treba razlikovati od tužbe koja se podnosi u parničnom postupku jer iako imaju slične nazive, ne radi se o istoj vrsti postupka.

U krivičnom postupku sud će biti

taj koji će nakon ocene dokaza tužilaštva i odbrane okrivljenog doneti odgovarajuću presudu i izreći odgovarajuću krivičnu sankciju. U zavisnosti od zaprećene kazne nadležan za suđenje u prvom stepenu biće osnovni ili viši sud (videti poglavlje 1.1), dok će za rešavanje po žalbi na prvostepenu presudu nadležni biti viši, odnosno apelacioni sud. Suđenje se može odvijati pred sudijom pojedincem ili pred većem od tri ili pet sudija. Sudska veća mogu biti sastavljena od profesionalnih sudija i sudija porotnika ili isključivo od profesionalnih sudija. Za krivična dela za koja je zaprećena novčana kazna i kazna zatvora do 8 godina, suđenje će se odvijati pred sudijom pojedincem. Ukoliko je zaprećena kazna preko 8, a do 20 godina zatvora, suđenje će se odvijati pred većem sastavljenim od jednog sudije profesionalca i dvoje sudija porotnika. U veću od dvoje sudija profesionalaca i troje sudija porotnika suđenje će se odvijati za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora od trideset do četrdeset godina ili kazna doživotnog zatvora. Ukoliko u krivičnom postupku postupa tužilaštvo

posebne nadležnosti, suđenje će se odvijati pred većem koje je sastavljeno od troje sudija profesionalaca. U drugom stepenu, po pravilu, sud sudi u veći od troje sudija profesionalaca, dok za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora od trideset do četrdeset godina ili kazna doživotnog zatvora i za krivična dela koja je posebnim zakonom određeno da postupava javno tužilaštvo posebne nadležnosti sudi u veću od petoro sudija profesionalaca.

3.1. Tok postupka

Prva faza krivičnog postupka naziva se prethodni postupak. Ovaj postupak otpočinje podnošenjem krivične prijave. Krivična prijava predstavlja akt kojim se javnom tužiocu stavlja do znanja da postoje dokazi da je izvršeno krivično delo. Krivična prijava sadrži opis krivičnog dela i dokaze ukoliko postoje. Takođe, u krivičnoj prijavi se može predložiti koje dokaze javni tužilac treba da prikupi, koje svedoka da sasluša ili koje mere da preduzme. Krivična prijava se može podneti pisanim putem, usmeno ili bilo kojim drugim sredstvom. Ukoliko je protiv određenog lica podneta krivična

prijava, to nikako ne znači da je to lice i izvršilo krivično delo. Za podnošenje krivične prijave dovoljno je da postoji najniži stepen sumnje da je izvršeno krivično delo, a da bi se neko lice proglasilo izvršiocem krivičnog dela potrebno je da prođe čitav postupak u kome će se najpre prikupiti dokazi koji će kasnije biti izvedeni pred sudom. Tek kada sud donese osuđujuću presudu u odnosu na neko lice, to lice se može proglasiti učiniocem krivičnog dela. Dakle, od podnošenja krivične prijave, pa sve do donošenja pravosnažne osuđujuće presude, okrivljeni je zaštićen pretpostavkom nevinosti i nije dozvoljeno nazivati ga izvršiocem krivičnog dela.

Kada je krivična prijava podneta, nadležni javni tužilac će preduzeti određene dokazne radnje kako bi proverio navode iz krivične prijave. Ukoliko je krivična prijava podneta protiv nepoznatog lica, biće preduzete dokazne radnje u cilju otkrivanja tog lica. Prilikom preduzimanja dokaznih radnji, javnom tužilaštvu pomaže policija koja je dužna da radi po nalogima javnog

tužioca. Ukoliko krivična prijava sadrži dovoljno dokaza koji ukazuju da postoji osnovana sumnja da je određeno lice izvršilo krivično delo, javni tužilac može odmah da pređe u fazu optuženja.

Ukoliko javni tužilac smatra da prijavljeno delo nije krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti ili ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti ili je krivično delo zastarelo, javni tužilac će odbaciti krivičnu prijavu. O odbačaju krivične prijave, javni tužilac, po pravilu, obaveštava oštećenog koji ima pravo da podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu, u roku od 8 dana od dana prijema rešenja o odbačaju krivične prijave. Ukoliko javni tužilac ne obavesti oštećenog o odbačaju, rok za prigovor je tri meseca i počinje da teče od dana kada je javni tužilac odbacio krivičnu prijavu. Kako bi se izbegla situacija da javni tužilac odbaci krivičnu prijavu i o tome ne obavesti oštećenog, pa usled protoka roka od tri meseca oštećeni izgubi pravo da podnese prigovor, potrebno je da

se oštećeni redovno obaveštava o radnjama koje je javni tužilac preduzeo po krivičnoj prijavi.

Kada su u pitanju krivična dela za koja je predviđena novčana kazna i kazna zatvora do 5 godina, tužilac može odlučiti da odloži krivično gonjenje (oportunitet). Kako bi došlo do odlaganja krivičnog gonjenja, okrivljeni mora da prihvati da preduzme neku od zakonom propisanih radnji koje odredi javni tužilac. Najčešće se okrivljenom nalaže da uplati određeni novčani iznos u humanitarne svrhe ili da obavi određeni društveno koristan rad. Ukoliko okrivljeni u ostavljenom roku ispuni obavezu, javni tužilac će odbaciti krivičnu prijavu.

Ukoliko tužilac ne odbaci krivičnu prijavu ili ne dođe do odlaganja krivičnog gonjenja, u redovnom postupku tužilac će otpočeti istragu. Istraga javnom tužiocu služi da prikupi dokaze koji idu u korist optuženja, ali i u korist odbrane. Istraga ne mora u svakom slučaju dovesti do optuženja. Ukoliko u toku istrage javni tužilac zaključi da se, na primer, ne radi o krivičnom delu ili da je zastarelo

krivično gonjenje ili da nema dovoljno dokaza za optuženje, javni tužilac će obustaviti istragu.

U toku istrage, okrivljeni se može naći u pritvoru. Pritvor predstavlja krajnju meru koja treba da obezbedi nesmetano vođenje postupka. Zakonikom o krivičnom postupku su propisani razlozi zbog koji okrivljeni može biti u pritvoru. Istim zakonom su propisane i blaže mere od pritvora, koje takođe imaju za cilj da obezbede nesmetano vođenje postupka. Sud je uvek dužan da na okrivljenog primeni blažu meru od pritvora, ukoliko je to moguće. Ukoliko sud odredi pritvor, on mora da se svede na najkraće moguće vreme koje je potrebno da bi se ostvarila svrha zbog koje je određen. U toku istrage pritvor može trajati 3 meseca, ali izuzetno može biti produžen za još tri meseca. Ukoliko okrivljeni u toku istrage u pritvoru provede šest meseci, a tužilac još uvek nije prešao u fazu optuženja, okrivljeni mora biti pušten na slobodu bez obzira na to da li su prestali razlozi zbog kojih je pritvor određen. U fazi optuženja, pritvor može trajati sve dok za to

postoje razlozi, a sud je dužan da na svaka tri meseca preispituje te razloge.

Kada u toku istrage javni tužilac prikupi dovoljno dokaza koji ukazuju da je određeno lice izvršilo krivično delo, preći će u fazu optuženje na taj način što će sudu uputiti optužnicu. Ukoliko je optužnica ispravna sa formalnog aspekta, biće zakazano pripremno ročište. Na pripremnom ročištu je isključena javnost i ono se održava samo pred predsednikom veća koji je uvek profesionalni sudija. Javni tužilac na pripremnom ročištu najpre čita optužnicu i predlaže dokaze u korist optužbe, zatim se okrivljeni izjašnjava na navode iz optužnice, izjašnjava se o krivici i predlaže i obrazlaže dokaze u korist odbrane. Na pripremnom ročištu javni tužilac i okrivljeni mogu učiniti nespornim određene činjenice koje se u daljem toku postupka neće dokazivati. Pripremno ročište je poslednja prilika da javni tužilac i okrivljeni predlože dokaze koji će se izvoditi na glavnom pretresu. Ukoliko to ne učine na pripremnom ročištu, u kasnijim fazama postupka, javni tužilac i okrivljeni će morati da obrazlože

zašto određeni dokaz nisu predložili na pripremnom ročištu. Nakon završetka pripremnog ročišta, predsjednik veća zakazuje glavni pretres.

Na glavnom pretresu se izvode dokazi koje su javni tužilac i okrivljeni predložili na pripremnom ročištu kako bi se proverili navodi iz optužnice. Svi dokazi se, po pravilu, izvode neposredno pred postupajućim sudskim većem. U toku glavnog prestesa će po potrebi biti saslušani svedoci, pročitane se pisane dokumentacija koja služi kao dokaz, ukoliko su za razjašnjenje pojedinih pitanja potrebna posebna stručna znanja izvršiće se odgovarajuća veštačenja i ispitati veštaci. U toku glavnog pretresa, javni tužilac i okrivljeni imaju pravo da osporavaju dokaze druge strane. Glavni pretresi su po pravilu javni i novinarima je dozvoljeno da im prisustvuju. Izuzetno, u slučajevima predviđenim zakonom, sa glavnog pretresa ili sa pojedinih delova glavnog pretresa može biti isključena javnost. S obzirom da isključenje javnosti predstavlja izuzetak, sud će svaki put kada

se odluči na ovaj korak morati da donese posebno rešenje u kome će obrazložiti koji su to opravdani razlozi za isključenje javnosti. I u slučajevima kada je sa glavnog pretresa isključena javnost, to samo znači da glavni pretres ne prate novinari i publika. Drugi procesni subjekti (javni tužilac, okrivljeni, branilac okrivljenog, oštećeni, punomoćnik oštećenog, veštaci...) prisustvuju glavnom pretresu i u slučajevima kada je javnost isključena. Glavni pretres se uvek završava završnim rečima. U završnim rečima, najpre tužilac, a zatim i odbrana, analiziraju dokaze koji su izvedeni u toku postupka, daju svoja tumačenja spornih pravnih pitanja i predlažu postupajućem veću kakvu odluku da donesu.

Nakon što budu izvedeni svi predloženi dokazi i krivična stvar bude dovoljno razjašnjena, postupajuće sudsko veće će okončati glavni pretres i preći u fazu presuđenja. Faza presuđenja nije javna. Sudsko veće se povlači kako bi većalo i glasalo o konačnoj sudskoj odluci.

Ukoliko sud utvrdi da su navodi iz optužnice javnog tužioca osnovani, odnosno da je krivično delo zbog kojeg je podignuta optužnica izvršio upravo okrivljeni i da je kriv za to krivično delo, doneće presudu kojom se okrivljeni oglašava krivim. Ukoliko postoje uslovi za izricanje kazne, presuda kojom se okrivljeni oglašava krivim sadržaće i kaznu na koju se okrivljeni osuđuje.

Ukoliko sud nakon završenog glavnog pretresa utvrdi da navodi iz optužnice javnog tužioca nisu osnovani, odnosno da ne postoje dokazi koje ukazuju da je okrivljeni izvršio krivično delo povodom kojeg se vodi postupak ili da delo povodom kojeg se vodi postupak uopšte nije krivično delo, doneće presudu kojom se okrivljeni oslobađa od optužbe.

Sud takođe može doneti i presudu kojom se optužba odbija. Ovom vrstom presude sud ne odlučuje o samoj suštini stvari nego je donosi zbog toga što ne postoji neka od zakonskih pretpostavki za vođenje krivičnog postupka. Presudu kojom se optužba odbija sud će doneti kada tužilac odustane od optužbe, ukoliko je

okrivljenom već suđeno za isto krivično delo, ukoliko je krivično gonjenje zastarelo, ako je okrivljeni amenstijom ili pomilovanjem oslobođen krivičnog gonjenja ili postoji neka druga okolnost koja trajno isključuje krivično gonjenje.

Na sudsku odluku donesenu u krivičnom postupku, nezadovoljna strana ima pravo da izjavi žalbu. U redovnom postupku rok za žalbu je 15 dana od dana dostavljanja presude, dok u skraćenom postupku taj rok iznosi 8 dana. U izuzetno složenim krivičnim postupcima, u redovnom postupku, na zahtev javnog tužioca ili odbrane, rok za žalbu može se produžiti na 30 dana.

Nakon što apelacioni, odnosno viši sud primi žalbe zakazaće sednicu veća na kojoj će odlučiti o žalbama. Ukoliko drugostepeni sud smatra da je za razjašnjenje određenih činjenica potrebno prisustvo stranaka, na sednicu veća će pozvati javnog tužioca i okrivljenog i njegovog branioca. U nekim slučajevima, ukoliko je drugostepeno veće smatra da postoji potreba za tim, može otvoriti glavni pretres kako bi se određene

činjenice dodatno razjasnile. Takođe, ukoliko je drugostepeni sud već jednom ukinuo prvostepenu presudu, pa u ponovljenom postupku greške nisu ispravljene tako da ponovo postoje razlozi za ukidanje presude, drugostepeni sud ima obavezu da otvori glavni pretres i sam utvrdi činjenice koje nisu pravilno utvrđene pred prvostepenim sudom. Nakon održane sednice veća, odnosno održanog pretresa, drugostepeni sud može odbiti žalbu i potvrditi prvostepenu presudu u kom slučaju prvostepena presuda postaje pravnosnažna. Takođe, drugostepeni sud može ukinuti prvostepenu presudu i vratiti je prvostepenom sudu na ponovno suđenje u kom slučaju će prvostepenom sudu dati uputstvu šta treba da se uradi u ponovljenom postupku. Drugostepeni sud može i da usvoji žalbu i preinači prvostepenu presudu tako što će sam da reši krivičnu stvar na drugačiji način od prvostepenog suda.

Krivični postupak se može okončati i na taj način što će okrivljeni i javni tužilac zaključiti sporazum o priznanju

krivičnog dela. U toku čitavog postupka javni tužilac i okrivljeni mogu voditi pregovore sa ciljem zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela i zaključiti takav sporazum. U svakom slučaju o sporazumu javnog tužioca i okrivljenog mora odlučivati sud. U slučaju kada sud utvrdi da su ispunjeni svi zakonski uslovi za zaključenje sporazuma presudom će prihvatiti sporazum i okrivljenog oglasiti krivim.

3.2. Pretpostavka nevinosti

Zakonikom o krivičnom postupku propisano je da se svako smatra nevinim sve dok se njegova krivica za krivično delo ne utvrdi pravnosnažnom odlukom suda. Takođe je uvedena i dužnost državnih i drugih organa i organizacija, sredstava javnog obaveštavanja, udruženja i javne ličnosti da se pridržavaju pretpostavke nevinosti i da svojim javnim izjavama o okrivljenom, krivičnom delu i postupku ne povređuju prava okrivljenog. Zakon o javnom informisanju i medijima takođe propisuje da se u cilju zaštite ljudskog dostojanstva, kao i nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda ili drugog nadležnog organa, niko

u mediju ne sme označiti učinioem kažnjivog dela, odnosno oglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda. Garancije pretpostavke nevinosti sadržane su i u Ustavu Republike Srbije i gotovo svim najvažnijim međunarodnim dokumentima koji se bave zaštitom ljudskih prava. Sve to govori kolika je važnost pretpostavke nevinosti.

Svrha pretpostavke nevinosti je da se lice protiv koga se vodi krivični postupak zaštiti od prekomernog ograničenja njegovih prava i da državu navede da normira i sprovede pravila krivičnog postupka na način da se maksimalno izbegnu moguće greške u utvrđivanju krivice.

Između ostalog, mediji imaju pravo i da izveštavaju javnost o aktuelnim krivičnim postupcima. Međutim, ovo pravo ograničeno je pretpostavkom nevinosti okrivljenog i mediji su dužni da ga poštuju. Zbog toga, prilikom izveštavanja o krivičnim postupcima mediji treba da izbegnu formulacije kojima će okrivljenog označiti učinioem krivičnog dela pre nego što to bude utvrđeno u krivičnom

postupku. Postoje brojni slučajevi u kojima su mediji izveštavali o najtežim krivičnim delima, navodeći puno ime i prezime okrivljenog, njegove fotografije i druge lične podatke, označavajući ga učinioem krivičnog dela, da bi se u toku krivičnog postupka utvrdilo da to lice nije izvršilo krivično delo. Bez obzira na oslobađajuću presudu, takve osobe zbog medijskih natpisa ostaju zauvek stigmatizovane u društvu.

U presudi *Bladet Tromsø & Stensås v. Norway* Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da sloboda izražavanja nije neograničena čak i kada je u pitanju izveštavanje o pitanjima od javnog interesa, te da u tim slučajevima novinari moraju da izveštavaju u dobroj veri sa ciljem da obezbede tačne i pouzdane informacije u skladu sa etičkim pravilima novinarstva.

U slučaju *A. protiv Norveške* norveški mediji su objavili da je podnosilac predstavke počinio ubistvo, da bi se u toku krivičnog postupka utvrdilo da podnosilac predstavke nema nikakve veze sa ubistvom. Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da iako je nesporno da mediji imaju pravo da

saopštavaju informacije, a javnost da ih prima, to u ovom slučaju nije opravdalo klevetničke informacije o podnosiocu predstavke i posledičnu štetu koja mu je naneta objavljivanjem tih informacija.

U presudi Laranjeira Marques da Silva protiv Portugalije, Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da ni briga o tajnosti istrage, niti briga o zaštiti ugleda drugih ne može prevladati nad interesom javnosti da bude obaveštena o određenim krivičnim postupcima koji se vode protiv političara. Sud je zauzeo stav da je podnosilac predstavke samo preneo informacije o krivičnom postupku bez obzira što je zauzeo kritički stav prema optuženom. Sud je naglasio da nije na njemu niti na nacionalnim sudovima da stavove štampe zamene sopstvenim stavovima o tome koje tehnike izveštavanja treba da budu usvojene u novinarskom pokrivanju sudskog postupka.

4.

PARNIČNI POSTUPAK

SA AKCENTOM NA PARNICE
KOJE SE VODE RADI NAKNADE
NEMATERIJALNE ŠTETE ZBOG
POVREDE UGLEDA I ČASTI

Parnični postupak uređen je Zakonom o parničnom postupku. Za razliku od krivičnog postupka čiji je inicijalni akt krivična prijava, parnični postupak pokreće se tužbom. U parničnom postupku postoje dve strane, tužilac i tuženi. Kada su u pitanju naknade nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti, tužilac će biti lice koje smatra da mu je ugled i čast povredio tuženi, iznošenjem neistinitih ili uvredljivih navoda o tužiocu.

Ukoliko je šteta naneta putem medija koji je registrovan u Registru medija u Agenciji za privredne registre, postupak će se voditi prema Zakonu o javnom informisanju i medijima koji sadrži nešto drugačije procesne odredbe u odnosu na Zakon o parničnom postupku. Ukoliko medij

nije registrovan u Registru medija, postupak će se voditi u redovnom parničnom postupku.

Ukoliko se radi o registrovanom mediju, nadležan za suđenje biće Viši sud u Beogradu, bez obzira na to odakle su tužilac i tuženi. Prema Zakonu o javnom informisanju i medijima, odgovornost zbog objavljivanja informacije koja je podobna da povredi ugled u čast snose izdavač medija, odgovorni urednik i autor teksta. Postupak je hitan, iako u praksi zbog velike opterećenosti Višeg suda u Beogradu, može da potraje i nekoliko godina.

Tužilac tužbom najčešće traži da sud utvrdi da su informacije objavljene o njemu neistinite ili uvredljive, da tuženi prestanu sa objavljivanjem

takvih informacija, naknadu štete koja uvek predstavlja novčani iznos koji su tuženi dužni da nadoknade tužiocu i objavljivanje izreke presude. Od dostavljanja tužbe, tuženi imaju pravo da u roku od 30 dana dostave odgovor na tužbu. U odgovoru na tužbu, tuženi mogu priznati tužbeni zahtev ili ga osporiti. Ukoliko tuženi osporavaju tužbeni zahtev, što će najčešće biti slučaj, u odgovoru na tužbu će predložiti koje dokaze će sud izvesti u toku postupka.

Nakon što tuženi daju odgovor na tužbu sud će zakazati pripremno ročište. Slično kao i u krivičnom postupku, na pripremnom ročištu stranke mogu učiniti određene činjenice nespornim i te činjenice se u toku postupka neće dokazivati. Takođe, na pripremnom ročištu stranke mogu predložiti i dokaze koje nisu predložile u odgovoru na tužbu. Ukoliko stranke nisu predložile određeni dokaz u odgovornu na tužbu ili na pripremnom ročištu, moći će to da učine u daljem toku postupka samo ukoliko dokažu da bez svoje krivice takav dokaz nisu mogle predložiti ranije. Tužilac će u

postupku dokazivati da informacije koje su objavljene o njemu nisu istinite, dok će tuženi dokazivati da su, pre objavljivanja, proverili istinitost informacije sa pažnjom primerenom okolnostima. Sud će u toku postupka izvesti dokaze koje su stranke predložile. Po pravilu će biti saslušani tužilac i tuženi, ispitani svedoci, a po potrebi će biti izvedeni i drugi dokazi.

Nakon što izvede sve dokaze, sud će zaključiti raspravu i doneti presudu. Sud presudom može usvojiti tužbeni zahtev tužioca ili ga odbiti. U svakom slučaju, nezadovoljna strana može izjaviti žalbu u roku od 15 dana od dana prijema prvostepene presude. U drugom stepenu postupaće Apelacioni sud u Beogradu koji će odlučiti o žalbi. Apelacioni sud može usvojiti žalbu i preinačiti prvostepenu presudu tako što će doneti drugačiju odluku od one koju je doneo prvostepeni sud. Takođe, može usvojiti žalbu, ukinuti prvostepenu presudu i vratiti predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje sa uputstvom koje dokaze treba izvesti i koje činjenice treba utvrditi. Ukoliko u ponovljenom

postupku prvostepeni sud donese presudu koja ponovo sadrži razloge za njeno ukidanje, Apelacioni sud je ne može ponovo ukinuti i vratiti prvostepenom sudu, nego mora sam odlučiti. Apelacioni sud može i odbiti žalbu u kom slučaju će prvostepena presuda biti potvrđena, odnosno pravosnažna.

Kada su u pitanju parnice zbog povrede ugleda i časti kada informacija nije objavljena u mediju koji je registrovan u Registru medija primenjivaće se opšta pravila parničnog postupka. To u praksi znači da neće biti nadležan Viši sud u Beogradu, nego osnovni sud u mestu prebivališta ili sedištu tuženog. Takođe, nadležnost suda se u ovom slučaju može zasnivati i prema mestu prebivališta tužioca. Ukoliko se radi i sporu male vrednosti, kada iznos koji tužilac potražuje na ime naknade štete ne prelazi 450.000,00 dinara tuženi nisu obavezni da daju odgovor na tužbu, a dokaze će predložiti na prvom ročištu za glavnu raspravu. U svim ostalim pojedinostima, tok postupka će biti isti kao i u postupku koji se vodi po Zakonu o javnom

informisanju i medijima, osim što će rokovi za žalbu biti kraći i iznosiće 8 dana od dana prijema prvostepene presude, a za odlučivanje po žalbi biće nadležan viši sud. Ukoliko se radi o sporu čija vrednost prelazi 450.000,00 dinara, rokovi za žalbu iznosiće 15 dana od prijema prvostepene presude, a za odlučivanje po žalbi biće nadležan apelacioni sud.

5.

NAČELO
JAVNOSTI
SUDSKOG
POSTUPKA

Načelo javnosti predviđeno je i u krivičnom i u parničnom postupku. Pored toga što je načelo javnosti sadržano u Zakoniku o krivičnom postupku i Zakonu o parničnom postupku, ono se nalazi i u Ustavu Republike Srbije i gotovo svim važnijim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima. Najkraće rečeno, načelo javnosti omogućava građanima da prisustvuju sudskom postupku. Pravo građana da budu prisutni sudskom postupku se može ograničiti samo u izuzetnim situacijama, na primer kada su u pitanju interesi maloletnika ili interesi nacionalne bezbednosti.

Građani koji prisustvuju sudskom postupku imaju pravo da ono što su čuli u toku sudskog postupku i prenesu putem sredstava javnog informisanja.

Iz ovog prava izvodi se i pravo novinara da prisustvuju sudskom postupku.

Izveštavanja o sudskom postupku treba, s jedne strane, zainteresovanim građanima pružiti objektivnu sliku toka rasprave i izrečene presude, ali s druge strane, preteranim senzacionalizmom i isticanjem negativnih vrednosnih sudova o ličnosti optuženog, a pogotovo neistinitim imputiranjem odgovornosti za činjenice iz optužbe ne sme unapred stvarati slike o njegovoj krivici i tako narušiti ustavne pretpostavke nevinosti okrivljenog.

Javnost suđenja omogućava građanima kontrolu rada suda. Takođe, prenošenje informacija o osudama učinilaca krivičnih dela, može imati i odvrćajući uticaj na potencijalne

učinioce krivičnih dela i na taj način doprineti prevenciji zločina.

Građani svojim prisustvom na glavnoj raspravi utiču na sud da izvodi dokaze isključivo u skladu s propisanim procesnim pravilima... Bojazan od kritike biće, dakle, psihološka barijera koja će sprečiti sudiju da iz neprihvatljivih pobuda odstupi od načela. Međutim, u nekim sredinama građanstvo pod snažnim emocijama zbog nekog teškog krivičnog dela može zahtevati „brzu pravdu“ i uticati na sud i tako negativno delovati na njegovu nepristrasnost.

U predmetu Worm protiv Austrije, novinar koji je pratio krivični postupak je objavio da je protok sredstava na raznim bankovnim računima dokazao krivicu okrivljenog za utaju poreza. Austrijski sudovi su utvrdili da je članak realno mogao uticati na ishod krivičnog postupka koji je još uvek bio u toku i dosudili su novčanu kaznu novinaru. Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da i pored toga što mediji imaju obavezu da pišu o pitanjima od javnog interesa, novinari ne smeju da

daju izjave koje bi mogle da naruše pravično suđenje i poverenje javnosti u sudove. Evropski sud je uzeo u obzir i to da su predmetni članci novinara bili napisani na taj način da je javnost mogla da zaključi da će sud doneti isključivo osuđujuću presudu. Sud je naglasio da bi navikavanje javnosti na redovne spektakle kvazi suđenja u medijima moglo imati dugoročne negativne posledice kada je u pitanju prihvatanje sudova kao odgovarajućeg mesta za utvrđivanje krivice ili nevinosti nekog lica.

U predmetu V. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Evropski sud za ljudska prava je razmatrao povredu prava na pravično suđenje u situaciji kada krivični postupak protiv maloletnika dobio veliki medijski publicitet. Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da bi kada je reč o mlađoj deci koja su optužena za teško krivično delo koje je pobudilo veliko interesovanje medija i interesovanje javnosti, bilo neophodno da se rasprava vodi tako da se maksimalno umanjí osećaj zastrašenosti okrivljenog. Suđenje je izazvalo veliko interesovanje štampe i

interesovanje javnosti, u sudnici i izvan nje, do te mere da je sudija u svom završnom govoru naglasio probleme koje je svedocima uzrokovao visok stepen publiciteta. Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da su ove okolnosti povredile pravo okrivljenog na pravično suđenje.

LITERATURA:

Krapac D, Kazнено procesno pravo, prva knjiga: institucije, Zagreb 2012